

Kosovalı Kadın Göçmenler ve Sosyal Motivasyonları

DOI: 10.26466/opus.413256

*

Selda Adiloğlu*

* Dr. Öğr. Üys. Bursa Teknik Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Bursa / Türkiye
E-Posta: selda.adiloglu@btu.edu.tr ORCID: [0000-0002-9725-436X](https://orcid.org/0000-0002-9725-436X)

Öz

Kosova'dan Türkiye'ye yönelmiş göçlerin tanım ve açıklamalarında "zorunlu ve denetimli göçler" ibaresine sıklıkla rastlanır. Bugün denetimli, zorunlu nitelikte göçler yaşanmasa da kişisel tercih veya keyfi nedenlerle göçlerin halen devam ettiği belirtilebilir. Çalışma kapsamında görüşülen kadın göçmenler, bu iddiayı doğrulamaktadır. Kosovalı kadın göçmenler, kişisel veya keyfi denilebilecek nedenlerle Türkiye'ye göç etmektedirler. Çalışma, yaşanmakta olan göçlerin niteliğine ve nedenlerine eğilmeyi amaçlamaktadır. Bu noktada çalışma, ara ara yaşanmakta olan kadın göçlerinin göç yazınında yer almayı problem edinmektedir. Problemin telafisi için de söz konusu göçlerin görünürlüğüne artırmaya, yukarıda belirtildiği gibi ayrıca göçlerin niteliğini ve motivasyonlarını ortaya koymaya gayret etmektedir. Bu gayeyle çalışmada, keyfi (zorunlu ve denetimli olmayan) sebeplerle Türkiye'ye göç etmiş Kosovalı kadınlar tespit edilmiş, kartopu örnekleme ile 24 kadın göçmene ulaşılmış ve yarı-yapılandırılmış görüşmelerle çalışmanın odaklandığı iki hususa (göçlerin niteliği ile motivasyonlarına) açıklık getirilmiştir. Buna göre, Kosovalı kadınlar evlilik için Türkiye'ye göç etmekte, göç etmelerinde aile ve hısıml/akraba gibi sosyal motivasyonlardan etkilenmektedirler.

Anahtar Kelimeler: *Kosovalı Türk kadınlar, Kosovalı kadın göçmenler, akraba ağları, kadın göçleri, göç motivasyonları.*

Kosovar Woman Migrants and Their Motivations for Migration

*

Abstract

The term of “compulsory and controlled migrations” are commonly seen in concepts and definitions of migrations from Kosovo towards Turkey. It can be said that eventhought the compulsory and controlled migrations are not common that much, migrations that are originating from personal reasons or arbitrary targets are still happening. The women that are talked with are proving this claim of the study. Women from Kosova are migrating from Kosovo to Turkey because of some reasons that can be called as personal or arbitrary targets. This study aims to focus on the reasons and quantity of such migrations. In this study the problem is the invisibility of women migrants in studies on migration. The study aims to restitute this problem by making it more visible and also it aims to present the motivations and quantity of such migrations as it is referenced above. With this aim this study has clarified two elements that is focused (motivations and quantity of migraitons) by semi-structured interview with the twenty-four women from Kosovo that are retained by the snowball sample. According to this women from Kosovo are moving to Turkey because of marital reasons, their migrations are affected by social motivations such as family, relatives.

Keywords: *Kosovar Turkish women, Kosovar women migrants, relative networks, woman migrations, motivation for migration.*

Giriş

Balkan göçleri ile tanışıklığı uzun yıllara dayanan ülkelerin başında Türkiye gelir. Gerek tarihi arka planda yaşanmış siyasi, ekonomik ve kültürel etkileşim gerekse bugüne yansımalarının güçlü ve yoğun şekilde sürüyor olması, söz konusu tanışıklığın ileride de devam edeceğine bir kanıttır. İki bölge arası siyasi ve ekonomik ilişkiler ile birlikte nüfus itibarıyla Balkanlar ve Türkiye birbirine bağlıdır. Osmanlı mirası topluluklardan ara ara yaşanan kopmalar, Türkiye'ye yönelmektedir. Tarihsel arka-planda kitlevi düzeyde yaşanan göçler, zamanla yerini erkeklerin himayesinde aile göçlerine bırakmıştır. Bugün birer aktör olarak kadınlar Balkanlardan kopup Türkiye'ye göç etmektedir. Bu ifadenin salt bir iddian ibaret kalmayıp, gerçeği yansıttığını gösterebilmek bu çalışmanın başlıca gayelerindedir. Bu amaçla çalışma, birer aktör olarak göçü deneyimleyen kadınları konu edinmekte, kadınların göç deneyimlerini nitelik ve motivasyon itibarıyla irdelemektedir. Burada belirtilmesi gereken önemli bir husus, çalışmanın bir genelleme ortaya koymaktan ziyade ulaşılabilir konumda olan Kosovalı (Türk) kadın göçmenlerin deneyimlerinden hareketle bir tespiti test etmeye çalışmaktır. Dolayısıyla burada bahse konu olacak olan kadın göçmenler, sadece Kosovalı kadınlardan oluşacak, bu kadınlar arasında ise sadece evlilikle Türkiye'ye göç etmiş kadınları içerecektir. Buradaki iki esas şart çalışmanın sınırlarını belirlemesi itibarıyla de önemlidir.

Çalışma kapsamında üç soruya cevap aranacaktır. Sorular, Kosova'dan Türkiye'ye evlenerek göç etmelerindeki temel motivasyonların neler olduğu, sosyal ağların gelinlerin evlenerek gelin gelmelerinde etkili olup olmadığı ve yeni yaşamlarına alışmalarında nelerin etkili olduğu şeklinde özetlenebilir. Kadın göçlerinin niteliği ile nedenlerinin irdelenmesinden önce çalışmanın yöntemi, araştırma topluluğunun demografik nitelikleri ve çalışmanın gidişatıyla ilgili bilgi verilecek, akabinde çalışmanın asıl konusuna geçilecektir.

Kadın Göçlerinde Arka-Plan: Balkan Göçleri

Balkan göçleri veya Tekeli'nin deyiimiyle Balkanlaşma göçleri (2014: 44), Osmanlı İmparatorluğu'nun küçülmesi ve ulus devletlere parçalanmasıyla birlikte Balkanlardan Türkiye'ye doğru yaşanan "kitlevi" göçleri tanımlar. Söz konusu göçlerin hem bir dış göç olması hem de savaş ve şiddetle yakından alakalı olması bu göçlerin, zorunlu göç kategorisinde değerlendirilmesini gerektirir (Tekeli, 2014). İçduygu'ya göre (2014: 49) göçler, ulus-devletin inşasında ve korunmasında önemli bir siyasi araç olmuş, ulus-devletin nüfusunun görece saflaştırılmasına, dolayısıyla homojen bir yapıya dönüşmesine hizmet etmiştir. Nüfusu saflaştırma çabası, özellikle Osmanlı sonrası dönemde Türk kökenli olan ya da Türk olmayıp sadece Müslüman olan Balkan göçmenlerinin Türkiye'ye yönelik göçlerinde belirgin bir hal alır. Özellikle Türk kökenli göçmenlerin (veya Balkan Türklerinin) Türkiye'ye göçleri, Osmanlı İmparatorluğu'nun gerileme dönemleri ve Cumhuriyet'in ilk yıllarında büyük bir yoğunlukta ve geniş bir zaman dilimini kapsar şekilde gerçekleşmiştir. Göçün idealdeki saflaştırma özelliği, Türkiye'nin göç pratiğinde gerçeklik kazanır, savaş sonrası dönemde Türkiye nüfusu, Balkanlardan gelen aynı kökenlinin (Balkan Türklerinin) göçü ile daha bir Türk olur.

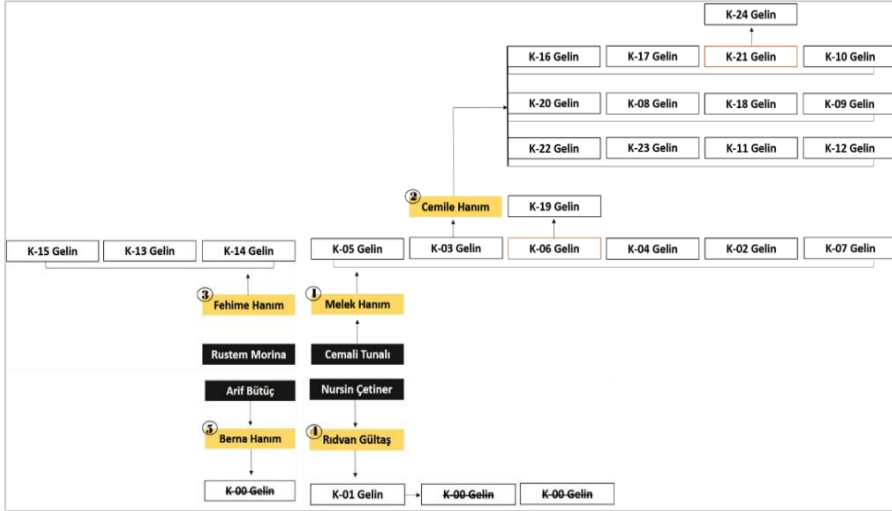
Balkan ülkelerinden Türkiye'ye gelen göçmenler, tarihsel, kültürel ve siyasi anlamda Türkiye'nin Balkan ülkelerinde (Makedonya, Kosova, Yunanistan, Bulgaristan gibi) nüfuzuna meşru bir zemin yaratmıştır. Göçmenlerle Balkanlarda kalan topluluklar arasında kurulan akraba bağları ise ülkenin "Osmanlı mirası" ve "akraba toplulukları" gibi söylemler üzerinden sınır-ötesi egemenlik alanını genişletmesine yol açmıştır (Baklacioğlu, 2015: 217-218). Akraba bağları Türkiye'nin sınır-ötesi egemenlik alanını genişletmesiyle birlikte yeni göç kategorilerinin oluşmasına vesile olmuştur. Bunlardan biri günümüzde varlık kazanmış olan kadın göçleridir. Balkan ülkelerindeki kadınlar, Türkiye'deki soydaş göçmenlerle evlenmekte, evlenerek Türkiye'ye göç etmektedirler. Evliliklerinde, Türkiye'ye göçlerinde akraba bağları kadınlar için önemli birer motivasyon kaynağıdır. Bununla birlikte birçok farklı etmen kadınların birer göçmen olarak evlenerek Türkiye'ye göç etmesinde belirleyicidir. Çalışma, akraba/hısım dahil diğer etmenlerin/motivasyonların izini

sürmekte, kadın göçleri başlığı altında yeni göç kategorisi olarak ortaya çıkan evlilik göçlerinin niteliğini ve nedenlerini sorgulamaktadır.

Çalışma Yöntemi

Çalışma, nitel veri toplama tekniği ile şekillenmiştir. Yarı-yapılandırılmış görüşmelerin gerçekleştiği çalışmada, örneklemin tespiti için kartopu örnekleme başvurulmuştur. Görüleceği üzere toplamda 24 kadın göçmen ile görüşme gerçekleşmiş. Bursa'daki görüşmelerde kadınların tamamı Kosova'nın Mamuşa Belediyesinden göç etmiş Türklere olmaktadır. Elde edilen verinin analizinde nitel veri analiz yazılım programlarından biri olarak görülen Maxqda 12 kullanılmış, program aracılığıyla zihin haritaları ve tablolar oluşturulmuştur.

Tablo 1. Kartopu örnekleme görsel

Kartopu örnekleme dört ayrı koldan ilerlemiştir. Bunlardan sadece biri (aracı) işlevsiz kalmıştır. Diğer üçü farklı yoğunlukta katkı sağlamıştır. Gelinler arasında sadece birisi, kız kardeşinin de gelin geldiğini ve görüşülebileceğini belirtmiş, KB-19 ile görüşmenin yapılabilmesinde dolaylı olarak (telefon aracılığıyla izin alma) katkı sunmuştur. Yine aynı görüşme sürecinde KB-03 gelinin kayınvalidesi, görüşmenin ikinci

aşamasında aracılık etme çabasına girişmiştir. Kayınvalide aracılığıyla KB-19 dâhil 13 gelin ile görüşme gerçekleştirilmiş. Yine ikinci aşamada sadece KB-21 gelin, kendisi gibi gelin olan ablası ile görüşülmesinde aracılık etmiştir. Diğer bir kayınvalide ise üç gelin ile görüşme olanağı yaratmıştır. Görüleceği üzere gelinlerden ziyade kayınvalideler aracılığıyla görüşmeler gerçekleşmiştir.

Balkanlardan Kaynaklı Kadın Göçleri

Tarihsel Arka-plan: Balkanlardan kaynaklı kadın göçleri, temelde kadınların evlilikle Türkiye'ye göç etmesini ifade eder. Buna göre Kosova'nın Mamuşa Belediyesinden kadınlar, Türkiye'deki soydaş göçmenler (göçmen çocukları) ile evlenip Türkiye'ye göç etmektedirler. Bu çalışma kapsamında ele alınan kadın evlilik göçleri, köken, oluşum ve etkileri itibariyle diğer göç örneklerinden farklılık göstermektedir. Başlıca farklılık, diğer evlilik göçlerinden ayrı olarak Balkanlar ve Türkiye eksenli evlilik göçlerinin önceki göçlere dayanıyor olmaları ve yaşanmış (ve halen ara ara yaşanan) göçlerle güçlenmiş olan göçmen ağlarının güç kaybetmek şöyle dursun bilakis güç kazanan varlığıyla yeni göçleri tetikliyor ve yaratıyor olmasıdır. Bu noktada üzerinde durulması gereken bir diğer husus da gelin göçmenlerin birer "göçmen" olarak geldikleri ülkede ekonomik, konut edinme ve etnik ayrımcılık anlamında herhangi bir sorunla karşılaşmamış olmaları nedeniyle diğer göçmenlerden farklı bir niteliğe sahip olmalarıdır. Bu da Erbaş'ın belirttiği üzere (2008: 3), hemen hemen her ülkede göçmenlerin ekonomik, konut edinme ve etnik ayrımcılık gibi sorunlarla yüzleştikleri gerçeğinden ayrılmaktadır. Kadın göçmenlerin geldikleri ülke toplumuyla aynı kökenden geliyor olmaları kadar, iki bölgeyi saran ağların asırlara uzanması ve buna bağlı olarak ağların yeni göçleri ve göçmenleri himaye etmesi, söz konusu göçlerin ve göçmenlerin, diğer göç ve göçmenlerden ayrılmasında da etkilidir. Balkanlardan kaynaklı kadın evlilik göçleri, "yabancı gelin" gibi ne köken itibariyle birbirinden farklı çiftlerin evliliğinden, ne de "sipariş gelin" gibi belli amaçlar için yapılan anlaşmalı evliliklerden oluşmaktadır.

Ulus-ötesi evlilikleri deneyimlemiş olan Balkan kökenli gelin göçmenlerin öteki göçmenlerden, Balkan kökenli göçmenlerden ve diğer gelin göçmenlerden farklılıkları bulunmaktadır. Göçmenlerden başlıca farkları,

(a) Kosovalı gelin göçmenlerin göç sonrası yaşantılarında ekonomik, konut edinme ve etnik ayrımcılık anlamında bariz bir sorunla karşılaşmalarını gelir. Balkan kökenli göçmenlerden farklı olarak, (b) gelin göçmenler ailevi veya kitlesel göçlerden ziyade bireysel olarak göç etmektedirler, göçleri ise daha keyfi nitelikler içermektedir. Bununla birlikte gelin göçmenler kurulu bir düzenden kurulu bir diğer düzene doğru yol almaktadırlar. Diğer gelin göçmenlerden farkları ise (c) göçmen ağları noktasında belirir. Söz konusu göçmenlerin sahip oldukları göçmen ağları ne yakın bir zamana özgü ne de ticari bir hedef uğruna kurulmuştur. Bununla birlikte gelinlerin geldikleri ülke toplumundan dil, din ve kültür anlamında da bir farkları yoktur. Aksine dil, din, kültür ve toplumsal yapının bir benzeri niteliğinde olan bir ülkeyi, Türkiye'yi hedef ülke olarak seçmektedirler. Bu anlamda gelin göçmenler alan yazında yer aldığı gibi göç ettikleri ülke ile dil, din ve kültürel doku anlamında bir farklılık içinde olmaktan ziyade geride bıraktıkları ülkelerle –nüfusun büyük çoğunluğunu oluşturan topluluklarla- bilhassa dil ve kültürel doku anlamında farklılık içindedirler. Kosovalı gelinler, Kosova'da birer Türk azınlık olarak Kosova'nın resmi dili olan Arnavutçayı bilmekle yükümlüdür. Dolayısıyla göç yazınında yer aldığı gibi gidilen ülkenin dilini öğrenme veya öğrenmemeye bağlı olarak uyumun zorlaştığı yargısı, Kosovalı gelin göçmenler için pek de doğru olmamaktadır.

Göç yazınında göçmenler, gönüllü veya gönüllü olmayan, sürgün edilen ya da sığınmacı; kalıcı veya geçici gibi tipolojilere ayrılırlar (Castles ve Miller, 2008). Bu bağlamda Kosova'dan Türkiye'ye gelen kadın göçmenler, gönüllü göç kategorisinde yasal süreci izleyerek ve kalıcı bir yerleşim için göç etmektedirler. Sayıları her geçen gün artan ancak literatürde ve devlet düzeyinde görünmez olmayı sürdüren gelin göçmenler, dâhil oldukları göç türünü ve göç sürecini, birer "aktör" olarak anlaşılır kılmaktadırlar. Buna bağlı olarak yapılan bu araştırma, gelin göçmenler üzerinden göçe karar verme, göç süreci ve sonrasında bir bütün halinde analizine eğilmektedir. Kadının ülkesinden (Kosova'dan) ayrılarak yeni bir ülke ve aileye gitme kararı, sıradan bir evlilik kararından ibaret değildir. Kararın altında pek çok ve karmaşık gereklilik veya gereksinimlerin etkisi vardır. Dolayısıyla bu araştırmada yapılacak olan kadını göçle ilişkili bir evliliğe yönelten unsurları/motivasyonları belirlemektir. Yapılmış araştırmaların bir kısmı, yerel sorunlar gibi birçok etmenle

ilişkili iddialar ortaya koymaktadır. Bu araştırmalara göre (Kawaguchi ve Lee, 2012; Fan ve Huang, 1998), geleneksel pratiklerin baskınlığı, nüfusun cinsiyete göre dağılımındaki dengesizliği (kadın veya erkek nüfusun diğer cinse göre azlığı), eş seçiminde yeterli/çekici özelliklerin varlığı veya yokluğu, ekonomik ve sosyal hareketliliğe olanak vermesi gibi unsurlar kadının evlilik göçünde etkilidir. Yukarıda değinildiği üzere Balkanlardan (burada Kosova'dan) Türkiye'ye yönelmiş göçlerin özgün nitelikleri vardır. Dolayısıyla bahsi geçen göçlerin anlaşılmasında, standartlaştırılmış etmenlerin ötesinde farklı noktaların göz önünde bulundurulması gerekmektedir. Bunun için bu araştırmada belli başlı kavramlar üzerinden ve alan araştırmasından elde edilen bulgular aracılığıyla gelin göçmenlerin göç süreçlerini anlamaya, daha sonra da aktörün yaşam ve göç deneyimi üzerinden süreç netleştirilmeye çalışılmaktadır.

Kosova ve Türkiye arasındaki evlilik göçlerinde ağların sadece var olmaktan ibaret olmadığı aynı zamanda güçlü ve etkili rollere de karşılık geldiği görülür. Bilindiği üzere bir Balkan ülkesi olan Kosova ile Türkiye, geçmişi Osmanlı İmparatorluğu'na kadar giden bir ilişkiyle birbirine bağlıdır. Devletler düzeyinde ve Anadolu nüfusunun Balkanlara yayılması şeklinde gelişen siyasi içerikteki ilişkiler zamanla kültürel içerikte ağların pekişmesini beraberinde getirmiştir. Bugün bölge Türklerinin yaşadıkları Balkan ülkelerinin tümüyle Türkiye'nin güçlü bir bağı bulunmaktadır. Dolayısıyla bu iki bölge arasındaki ağların, Türkiye ile Avrupa ülkeleri arasında yaşanan işgücü göçü sonrası oluşmuş ağlardan farklı olduğu açıktır.

Kosova ile Türkiye arasında gerçekleşen ulus-ötesi evlilik göçleri, görüldüğü üzere köklü bir geçmişe ve bu geçmişin günümüze yansımaları olan ağlara dayanmaktadır. İki bölge arasında yaşanmış olan Balkan göçleri, iki bölgeyi birbirine bağlayan göçmen ağları yaratmıştır. Evlilik göçleri de söz konusu ağların bir yansımasıdır. Ağlar, alan yazında sosyal ağlar, toplumsal ağlar, enformel toplumsal ağlar, göç ağları olarak kavramlaştırılıp kullanılmakla birlikte temelde göçmenler ile olası göçmenler arasındaki bağlantıları ifade etmektedir. Balkanlardaki nüfusun Türkiye'deki göçmenlerle iletişimi, dolayısıyla göçlerle kurdukları sınır aşırı bağları, Balkanlardaki nüfusun yer değişikliğini tetikleyebilmektedir. Bu durum farklı yoğunluk ve türlerde gerçekleşebilir.

Araştırma kapsamında ele alınan göçler, görüleceği üzere ailevi veya kitlevi türde, ekonomik veya siyasi nedenlerle gerçekleşmekten ziyade, bireysel ve ziyadesiyle sosyo-kültürel temellere dayanmakta ve eski göçmenlerin (burada hısımlar/akraba vs.den bahsedilebilir) destek ve teşvi-kiyle güç kazanmaktadır.

İki bölge arasında yaşanan evlilik göçleri, Türkiye'nin Balkan göç yazınında yer bulmuş bir konu değildir. Söz konusu yazın daha ziyade savaş ve ekonomik sebeplerden kaynaklanmış göçlere eğilimindedir. Bu odaklanma sadece Türkiye'ye özgü olmayıp, evrensel bir eğilimdir. Her ne kadar evlilik göçleri, Lucy Williams'ın da belirttiği gibi (2010) evrensel bir göçmen hareketi olsa da görünürlüğü son yıllara özgüdür. Uluslararası göç yazını –Türkiye dâhil– kadının evlilik göçlerini yeni yeni fark etmeye başlamıştır. Evlilik göçleri, en genel haliyle evlilik niyeti veya evlilik sonucu gerçekleşmiş bir göçe atıf yapar. Bununla birlikte Deirdre McKay'ın ifade ettiği gibi (2003) kadına, hizmetçi kimliğinden ve ev işindeki ayrımcılıktan kaçışına olanak tanıyan bir seçenek sunabilir ya da Türkiye özelinden bir örnekle, Birsen Şahin Kütük'ün dile getirdiği gibi (2012) işçi talebi olmayan Avrupa ülkelerine göç etmenin dönüşüm yaşamış hali de olabilir. Bu noktada evlilik göçleri, ya göç için yapılan evlilik ya da evlilik için yapılan göç anlamına gelebilir. Evlilik için yapılan göçlerin aksine göç için yapılan evliliklerin gerisinde bir çıkar veya anlaşmanın olması, bu hususta devletler nezdinde önlemlerin alınmasına yol açmaktadır. Göç için yapılan evlilikler, kâğıt evliliği, sahte evlilik, çıkar evliliği gibi ifadelerle kavramlaştırılır. Temelde yasal oturum izni alma, çalışma iznini güvenceye bağlama veya katı sınır geçişi uygulamalarını delme gibi nedenlerle yapılmaktadır. Türkiye özelinde düşünüldüğünde her iki amaçla yapılan evlilik göçlerine rastlandığı ifade edilebilir. Bu türdeki göçler ülke içinde gerçekleştiği gibi, Türkiye'den yurtdışına veya yurtdışından Türkiye'ye doğru da gelişebilmektedir (örn. Deniz ve Özgür, 2013; Koşar-Akçapar, 2007).

Ağların kişilerarası bağlantıların kurulmasına, ağ bağlantılarının ise olası uluslararası göçleri artırdığına inanılır (Palloni ve diğerleri, 2001). Bu düşünceye göre ağ bağlantıları, olası göç hareketinin risk ve maliyetini azaltabilir (Garip, 2008: 591). Risk ve maliyetleri azaltan yapısı ile birlikte ağ bağlantıları, göçmen ağlarıyla iletişimi olan kişilerin olası birer

göçmene dönüşmesinde de etkilidir. Başka bir ifade ile akrabalarla arkadaşlar ilgili kişinin yaşam yerinde yaşıyorsa kişi göçe mesafelidir. Akrabaların veya arkadaşların başka bir yerde yaşamaları durumunda ise ilgili kişi için göç daha olanaklıdır (Ritchey, 1976). Benzer bir iddia, Palloni ve arkadaşlarının araştırmalarında (2001) da yer alır. Buna göre, göçmenlerle ilişkide olan kişilerin göç etme olasılığı daha yüksektir. Balkan kökenli göçmenler özelindeki durum göz önünde bulundurulduğunda benzer bir eğilimin de son dönem Balkan göçlerinde görünür olduğu iddia edilebilir. Göçmenler, bölgedeki siyasi ve ekonomik istikrarsızlıklarla birlikte Türkiye'ye doğru yönelen göçmenlerin göç dalgalarından feyiz alarak göç etme eğiliminde olabilmektedirler. Balkan kökenli göçmenlerin feyiz alarak göç etme hevesinde oldukları iddiası, göçmenlerin yerleşim yeri tercihlerini, öncü veya eski göçmenlerin yerleşim yerleri yönünde kullanmalarından anlamak mümkündür. Gelen göçmenler, halen öncü gelen göçmenlerin yerleşim yerlerinde konut edinmekte ve oralara yerleşmektedirler. Kosova, Mamuşa'dan gelen öncü göçmenlerin çoğunlukla Bursa'ya yerleşmiş olmaları, devamındaki göçmenlerin de Bursa'ya yerleşmelerini beraberinde getirmiştir.

Gelin göçmenlerin tamamı Türkiye'ye göç etmiş yakın veya uzak akrabalara sahiptir. Bununla birlikte Türkiye'yi evlilikleri öncesi görmüş gelinler de bulunmaktadır. Buradan hareketle akraba varlığı ve/veya Türkiye'yi gelip görme durumu, gelin göçmenlerin bilinmeyen bir yolculuğa çıktıkları iddiasını ortadan kaldırmaktadır. Ulus-ötesi evliliklerde gelin göçmenler, kır-kır ve kır-kent güzergâhları arasından kır-kent yönelimini seçmekte ancak mesafe anlamında farklı bir noktada durarak, bölgedeki (Kosova) yakın mesafe evlilik geleneğinden uzaklaşmaktadırlar. Seçtikleri yönelim, yaşam yerleri ile doğrudan alakalıdır. Zira bahse konu olan kadın grubu (Kosovalı gelin göçmenler), yerleşim yeri itibariyle "kırsal kesim/köy"lerde yaşarken, evlilik göçü ile Bursa gibi büyük bir şehre gelmiştir. Kosova ve Türkiye özelindeki evliliklerde Kosovalı kır kadınlarının uzak mesafelere (Kosova ile Türkiye arası 1652 km), ülkeler aşırı göç ettikleri görülür. Kosova'dan Türkiye'ye gelenler iki ülkeyi (Makedonya ve Bulgaristan'ı) aşır göç eylemini tamamlamaktadırlar.

Bursa'da Balkan Kökenli Gelin Göçmenler

Göçmen iskânı anlamında akla gelen şehirlerin başında Bursa gelir. Balkan, Batum ve Kırım göçmenleri Bursa'ya iskân edilen toplulukların başında gelir (Demirel, 2008: 49). Farklı dönem ve yoğunlukta göçmen topluluklarına ev sahipliği yapmış olmakla birlikte halen farklı etnik kökenli göçmenleri ağırlamayı sürdürmektedir. Şehrin nüfusu gelen göçmenlere bağlı olarak değişiklik göstermekte, yoğun bir göçmen nüfusuyla anılmaktadır. Diğer pek çok şehirde görüldüğü gibi Bursa da Balkan kökenli göçmenler özelinde başta Bulgaristan muhacirleri olmak üzere Yunanistan, Makedonya ve Kosova göçmenlerine ev sahipliği yapar. Göçler halen varlığını korumakla birlikte önceki yıllara nazaran daha düşük düzeylerde ve bazen değişik tarzlarda sürmektedir. Evlilik göçleri bunlara örnektir. Bununla birlikte yukarıda da belirtildiği gibi, evlilik göçü gibi klasik tarzdaki göçlerden farklı olarak yaşanan göçler tüm bir halka veya topluluğa mal edilemez. Zira evlilik göçlerinin Kosova'daki Türk topluluğunun tamamını veya göç etme niyetinde olan veya bu süreci deneyimlemiş olanların tamamını kapsamadığı bir gerçektir. Evlilik göçleri, Kosova özelinde Mamuşa Belediyesi ile sınırlıdır veya en azından araştırmanın odaklandığı topluluk bu bölgelerde yaşayanlardan oluşmaktadır.

Bursa'daki göçmen nüfusu, Gelekçi (2014: 189)'nin Avusturya'daki Türk nüfusunun yığılma ve çoğalma biçiminde aşamalı olarak arttığını söylediği şekilde bir gelişim seyretmiştir. Buna göre, Balkan kökenli göçmenlerin şehre yönelmelerinde geçmiş göçlerin, göçmen nüfusunun yoğunlaşmasında ise ekonomik nedenlerle bağlantılı aile göçü, aile birleşimi göçü veya evlilik göçü gibi günümüz göçlerinin etkisi belirgindir. Bu göçler beraberinde gelen akraba bağı aracılığıyla bölge (Kosova) Türklerinin Türkiye ile ilişkiler geliştirmelerine de yol açmaktadır. Araştırma bulgularına bakıldığında, araştırma topluluğunun tamamının Türkiye'de akrabası olduğu anlaşılmaktadır. Yakın-uzak akraba anlamında ise gelin göçmenlerin yakın akraba yoğunluklu olmakla birlikte uzak akrabalara da sahip oldukları görülür (bkz. Tablo 2). Buna göre, Kosovalı gelinlerden üçü Türkiye'de uzak akrabaya sahiptir, yakın akrabaya sahip olan gelin sayısı 21'dir.

Tablo 2. Türkiye’de yakın/uzak akrabası Kosovalı gelin sayısı

Kod Sistemi	Kosovalı Katılımcılar
▼ Akrabası Var	
Uzak Akriba	3
Yakın Akriba	21
Σ TOPLAM	24

Türkiye’deki akrabalarından büyük bir çoğunluğu soya dayalı akrabalarından oluşmaktadır. Akribalık anlamında Balaman (2002: 11-12-13-14), üç ayrı akrabalıktan bahseder. Bunlar: soya dayalı akrabalık (ebeveyn, çocuk, amca, kardeş, hala gibi), evliliğe dayalı akrabalık (dünür, kayınbaba, karı, yenge, gelin, bacanak gibi) ve sonradan kazanılan düzmece akrabalıktır (sütkardeş, yolkardeş, sağdıç, kirve gibi). Çalışma kapsamında araştırılan gelinlerin amca, hala gibi babasoyu akrabaları ve teyze, dayı gibi annesoyu akrabaları Türkiye’de yaşamaktadır. Bununla birlikte görüşme esnasında Türkiye’de yakınlarınız var mı, şeklindeki bir soruya verilen cevaplardan da anlaşıldığı gibi görüşülen kadınlardan 14’ü yakın zamanlarda Türkiye’ye göç etmiş kız ve erkek kardeşlerinden söz etmiş, üçü ise gelin gelmelerinden sonra ailelerinin de Türkiye’ye göç ettiklerini belirtmiştir. Türkiye’deki akrabalar anlamında yoğun olarak her iki ülke kadınının anneyanı ve babayanı kardeşlerden oluşmuş akrabalarından söz ettikleri görülür.

Kosova’dan Türkiye’ye yaşanan evlilik göçlerinde kadınların çoğu Bursa’ya gelin gelmekte, gelinlerin çok azı İstanbul ve Manisa’da yaşamaktadır. Bu araştırma kapsamında yapılan görüşmelerden elde edilen bulgularda, evlilik göçü ile Bursa’ya gelen gelinlerin birbirinden farklı uzaklıklarda bulunan Zafer, Gülbahçe ve Demirtaş mahallelerinde yaşadıkları görülür.

Balkan Kökenli Gelinlerin Kültürel Nitelikleri

Kosovalı gelin göçmenlerin ülkeler aşp, Türkiye’ye gelmelerine neden olan eşleri kendileri gibi Balkan kökenli olup, gelinlerden önce aileleriyle

birlikte Türkiye'ye göç eden birinci veya ikinci kuşak göçmenlerdir. Kosovalı gelin göçmenler arasında akrabasıyla evli olduğunu belirten tek bir kişiye rastlanmamaktadır. Bu durum, bireysel bir tercih veya bir tesadüften öte, kültürel normlarla alakalıdır. Zira araştırma topluluğunu oluşturan Kosovalı Türkler, baba soyu sisteminde dış evlilik kuralını uygulamakta, akraba evliliği yapmamaktadır. Baba soyu, babanın soy bağından, annenin ise ayrı bir soydan sayan gruplara verilen addır. Annenin soy bağından, babanın ise başka soydan sayıldığı gruplara, ana soyu adı verilir (Güvenç, 1996: 255). Bununla birlikte anne ve babanın ayrı soylardan gelmesi kuralına da dış evlilik denilmektedir (Güvenç, 1996: 255).

Göçmen kadınların yaşamakta oldukları aile tiplerine bakılacak olursa, çoğunlukla ve kısmi denebilecek tarzda bir geniş aile yapısı sergiledikleri görülür. Kısmi aile yapısı denmesinin nedeni literatürde tanım bulan geniş aile yapısı ile araştırılan kadınların geniş aile yapılarının birbiriyle tam olarak örtüşmemeleridir. Tanım gereği geniş aile, karı koca, evlenmiş ve/veya evlenmemiş çocuklar, evli olan çocukların eşleri, büyük baba ve büyük anne, amca, hala, teyze, dayı gibi akrabaların birlikte oldukları yaşam tarzını anlatmaktadır (Kabaklı-Çimen, 2008: 28). Oysa söz konusu kadın grubunda geniş aile içinde yaşadıklarını belirten kadınlar, karı koca, çocuklar, büyük anne-büyük baba, bekâr kız ve erkek kardeşler, evli erkek kardeşler ve eşleri ile çocukları bir arada ve/veya aynı apartmanda yaşamaktadırlar. Yukarıdaki gibi teyze ve dayıya ise bu tip ailelerde rastlanmamaktadır.

Aynı apartmanda geniş aile yaşantısı, Mamuşalı kadın göçmenlerin geçmiş yaşantılarına atıf yaptığı kadar göç sonrası yaşantılarına da atıf yapar. Tablo (1)'de görüldüğü üzere geniş aile olarak aile apartmanında yaşayan kadın sayısı 11, aynı apartman ve aynı dairede yaşadığını belirten gelin sayısı ise 10'dur. Ekinci (2007:33) Bursa'daki Mamuşalı göçmenlerden büyük bir kısmının büyük aile düzeni içinde yaşadıklarını belirtmekte, bununla birlikte kardeşlerin aynı binada yaşadıkları kardeşler ailesi türünde bir aile yapılanmasına da ayrıca rastlandığını eklemektedir. Kardeşler ailesi, bu çalışmada "aynı apartman ayrı daire" olarak kategorize edilmiş yeni yaşantı tarzına denk gelmektedir. Zira kardeşler ailesi veya aynı apartman ayrı daire olarak kavramlaştırılan yaşantı, temelde geniş aile bireylerinin kendi dairelerine çekildikleri bir "aile apartmanı" olgusunu sembolize eder.

Tablo 3. Kosovalı gelinlerin yaşam tarzları

	Kosova köyü/köyleri
Ayrı apartman ayrı daire	3
Aynı apartman ayrı daire	11
Aynı apartman aynı daire	10
TOPLAM	24

Balkan Kökenli Gelinlerin Demografik Yapıları

Zihin haritasından (Görsel 1) hareketle Kosovalı gelinlerle ilgili demografik bir özet yapılabilir. Buna göre, gelinlerin büyük bir kısmı Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığına sahiptir. Kadınların büyük bir çoğunluğu ilkokul mezunudur. Çocuk sayısı anlamında bir ila iki çocuk annesi olan Kosovalı kadın oranı diğer seçeneklere oranla daha fazladır.

Kuşak itibariyle gelin göçmenler üç farklı yaş kuşağına sahiptir. Görüşülen kadınlardan dokuzu birinci kuşak göçmenlerden, onu ikinci kuşak göçmenlerden ve beşi üçüncü kuşak göçmenlerden oluşmaktadır. Kosovalı gelinlerin büyük bir kısmı (17 gelin), 8 yıllık eğitime sahiptir. Kosova'da eğitim politikalarında yaşanan değişikliklerle birlikte 8 yıllık zorunlu ilkokul eğitiminin 9 yıla çıkarılmasıyla alakalı olarak üç gelinin de 9 yıllık zorunlu ilkokul eğitimi aldığı görülür. Lise eğitimini tamamlamadan ayrılan gelin sayısı birdir. Görüşülen Kosovalı gelin göçmenlerden biri yüksekokul mezunu ve biri de yüksek lisans öğrencisidir.

Araştırma topluluğu içerisinde yer alan 19 yıllık evli olan gelin, 1997 yılında Türkiye'ye gelin gelmiş olmakla birlikte Kosova'dan Türkiye'ye yönelmiş evlilik göçleri içerisinde "öncü gelin" sıfatına sahip değildir. Evlilik süreleri itibariyle Kosova-Türkiye bağlamında gerçekleşen evlilik göçleri, araştırma topluluğu bağlamında 19-20 yılı aşkın bir geçmişe sahiptir. Bununla birlikte araştırma topluluğu içerisinde iki yıllık yeni evli gelinin var olması Kosova-Türkiye özelinde evlilik göçlerinin halen devam ettiğine işaretir.

Görsel 1. Kosovalı gelinlerin demografik özelliklerini gösterir zihin haritası

Evlilik sürelerinin uzunluğu noktasında belirtilebilecek olan önemli bir husus, vatandaşlığı almış olmalarına rağmen gelinlerin uzun süreden beri evli oldukları gerçeğidir. Bu ise söz konusu evlilik göçlerinin, vatandaşlık için yapılan evliliklerden dolayısıyla anlaşmalı evlilik göçlerinden farklı bir nitelik sergilediğini ortaya koymaktadır.

Bulgular

Kosovalı kadınların Türkiye'ye doğru gerçekleşen evlilik göçlerinde sosyal içerikli üç belirleyici motivasyondan bahsedilebilir. Bunlardan biri aile ile veya aileden kaynaklı motivasyonlar, bir diğeri kardeş, kuzen ve arkadaşlarla alakalı motivasyonlar ve hısımlık, akraba ile ilgili veya kaynaklı motivasyonlardır. Bu başlıkta her üç motivasyon, alan bulgularıyla birlikte detaylandırılacaktır.

Motivasyon I: Aile Kararı ve/veya "Gelin Tutma"

Kadınların evlilik göçleri, her ne kadar bireysel bir güzergâh olarak algılanıp değerlendirilmeye elverişli olsa da ailenin takındığı tavrın niteliği ile baskınlığı göçte bir etkidir. Dolayısıyla kadın evlilik göçlerinin anlaşılabilirliği bireylerin bireysel güzergâhı olarak eylemlerinin ve bu eylemlerini olumlu veya olumsuz düzeyde etkileyen ailevi etkilerin göz önünde bulundurulmasıyla doğrudan ilişkilidir. Bu anlamda ailelerin ileriye yönelik planları arasında Türkiye'ye göç etme düşüncesinin varlığı, evlilik göçlerine ılımlı bir tavrın takınılmasına yol açar. Böylece ailelerin göç etme kararı veya bazı durumlarda göçü deneyimlemiş olmaları kadınları hiç olmadığı kadar göçe yaklaştırmaktadır.

Ailesinin Türkiye'ye göç etme isteğinde olduğunu söyleyen KB-12 gelin, aile düzeyinde alınan göç kararının, evliliğini de hızlandırdığını ve kolaylaştırdığını belirtir: "Herkes iyi konuştuğu için olur dediler... Annemler de istiyorlardı taşınmayı Türkiye'ye." Anne-babanın doğrudan müdahil olduğu evliliklerden biri ise KB-16 gelinin evlilik serüveninde yaşanır. KB-16 gelinin kayınpederi gelini küçükken görüp beğenir, oğluna ister: "Onlar beni 10 yaşında istediler. Küçüküm diye olmadı... Ne olduysa aslında 10 gün içinde oldu." diyen KB-16 gelin, lise eğitimi aldıktan sonra üniversite eğitimi için Türkiye'ye gelip, eğitimi tamamladıktan sonra Türkiye'de kalacak şekilde evlenmeyi planlamıştır: "Okumayı düşünüyordum. Türkiye'ye gelip üniversite eğitimi alacak sonra Türkiye'de biriyle evlenecektim. Ama olmadı, okumadan evlendim, geldim." 17 yaşına gelir gelmez de kayınpederi, Kosova'daki kızına "Git kızı (KB-16 gelini) iste!" der. Burada çalışmanın bağlamı itibarıyla belir-

tilmesi gereken önemli bir husus, görümcenin aynı zamanda gelinin amcasının gelini olmasıdır. Yukarıda da görüldüğü üzere önceden yapılan evlilikler, sonrasında yapılacak evliliklere gizli bir referans görevi görmektedir. Benzer şekilde evlenip de gelen gelinin güzelliği, hamaratlığı gibi vasıfları, akrabası genç kadınların da benzer vasıflarla anılmalarına vesile olur. KB-10 gelin, Türkiye'ye gelin gelen ve güzelliği ile bilinen ablasından kendisinin daha güzel olduğu söylentisi, gelini ideal gelin adayı haline getirir: "Kaynanamın kardeşi internette kaynanama söyler, Nagehan'dan güzel diyince kayınvalidem de isteme başlar!" Görüşme esnasında gelinin yanına gelen kayınvalidesi de gelini destekler nitelikte şöyle bir açıklama yapar: "Çocuğu evlendirdik. Kızı Mamuşa'dan tuttuk... Nagehan'i gördük, kız kardeşi varsa isteriz dedik. Vardı oldu."

KB-16 gelinin evlilik sürecine geri dönecek olursa da KB-16 gelini oğluna gelin olarak almak isteyen kayınpeder, Mamuşa'daki kızının, konuyu gelin adayı aileye açmakta tereddüt etmesi üzerine, "Sen git benim selamımı söyle, sonrasını ben hallederim." der. İletilen selama olumlu cevap verilir. "Anam çok ısrarcı idi, benim beş kızım var, sen örnek ol, evlen." diyen anneyi dinleyen gelin, "olur" cevabı vererek, nişanlanır, iki sene sonra da evlenirler. Kan bağından doğan akrabalıklar gibi evlilikler aracılığıyla kurulan akrabalıkların da ulus-ötesi evliliklerde etkili olduğu söylenebilir. KB-17 gelinin evliliğinde benzer bir durum yaşanır. KB-17 gelinin eşiyile tanışmasında aracı kişi, gelinin halası, damadın ise yengesidir. KB-17 gelinin Türkiye'ye halasının yanına ziyarete gelişinde şimdiki eşinin akrabaları gelini görür, damada haber verilir. Damat, Mamuşa'ya dönen gelini görmeye, köye gider: "Teyzemde görüştük, görüştük deym ama görüşme bakıştık, konuşmadık. Bizde üle bişe yok. Cürdüm." Bakışmanın ardından, her iki taraf evlilik kararı alır, söz olur: "1 ayda herşey oldi! Tanışma, te ben kararımı verdim, havlu verildi. Hepsi."

Evliliğin iki yetişkin birey arasında gerçekleştiği gerçeği bir yana, çiftlerin birbirini tanıması, tanışması ve evliliğe karar vermelerinde ailelerin büyük bir etkiye sahip oldukları görülür. Görüşmeler esnasında KB-07 gelin, KB-03 gelinin kayınvalidesinin küçük oğlunu evlendirecek oluşunu, "gelin tutmuşlar" ifadesiyle açıklamaktadır. "Gelin tutmak" evlenecek erkeğin kendi girişimi ile evleneceğini anlatmaktan ziyade aile aracılığıyla

ve kız tarafının ikna edilmesiyle tatlıya bağlandığını başka bir ifade ile girişimin başarıyla sonuçlandığını ima etmektedir.

Motivasyon II: Arkadaş/Kardeş/Yaşdaş Çekme

Yapılan görüşmelerden elde edilen sonuca göre, Bursa'ya gelen gelinlerden sekizi birbiriyle abla-kardeştir. Kız kardeşini gelin getirmeyi düşünenlerden KB-02 gelin; "Kocasından çikali 10 sene oldi!" dediği eşinden boşanmış kız kardeşini internetten tanışıp görüştüğü kişi ile tanışmasına vesile olabilmesi için onu Türkiye'deki evinde ağırlamaya hazırlandığını belirtmektedir.

Bilinçli olsun veya olmasın KB-03 gelin, kız kardeşinin Türkiye'ye gelin gelmesinde önemli bir referans olur: "Beni beğeniyorlardı, temizlik yapmamı falan..." KB-03 gelinin temizlik yaptığını görenler, kız kardeşinin de KB-03 gelin gibi temiz ve titiz olacağını düşünerek, kız kardeşini Türkiye'ye gelin getirmeye çabalarlar ve çabalar olumlu sonuçlanıp, KB-03 gelinin kız kardeşi de Türkiye'ye gelin gelir. KB-3 gelinin kardeşi KB-10 gelin ablasının söylediklerini doğrular tarzda geliş hikâyesini şu şekilde anlatmaktadır:

"İstemedim çünkü bana izin vermediler göreyim kocamı... 'Çocuk çok iyi' deyip duruyordu ablam... Abim, 25'ine kadar kıızı vermem diyordu ama sonra o da ikna oldu, tamam dedi... Ben hiç istemedim. Beni ikna etmek için eşimin ablası, Cavidan abla Mamuşa'ya geldiler... Bunun öncesinde beni başkaları da istedi. İkisi Türkiye'den biri Mamuşa'dan istedi... Ablam, 'olay büyümeden Türkiye'deki çocuğa evet de' dedi. Evet dedim, öyle oldu."

KB-03 gelin gibi kız kardeşini gelin getirenlerden bir diğeri KB-11 gelindir. Türkiye'ye gelin gelmeyi çok istediğini belirten KB-11 gelin, liseye giden ve Türkiye'ye gelin gelmeyi istemeyen kız kardeşini getirttiğini anlatmaktadır: "Ben vesile oldum gibi. O pek istemiyordu. Liseye gidiyordu ama kısmet oldu, geldi." Benzer bir durum, KB-27 gelinin anlattıklarında gün yüzüne çıkar. Kendisi de bir gelin göçmen olan KB-27

gelin, eşiyle birlikte kız kardeşinin kayınbiraderi ile evlenmesine vesile olur:

“Türkiye’ye gelin gelme düşüncem yoktu ama sonra bir baktım burdayım... Temmuzdu, okul gezisine gelmiştim, gelmişken ablamı görmek istedim, buraya geldim. 2 gün kaldım, 2-3 saat sonra otobüse binip döneceğim sırada, kocamla bizi buluşturdular. O zaman daha üniversitem bitmemişti, bir dersim vardı, dönüp onu tamamlamam gerekiyordu.”

Ablasıyla kız kardeşinin Türkiye’de yaşadığını belirtenlerden biri ise KB-06 gelindir: “...Kız kardeşim burda zaten. Biri sebep oldu, görüştüler, evlendiler! Ablam da burda!” Bununla birlikte Türkiye’ye gelin gelen ablasını görüp Türkiye’ye gelmeye özenen gelinlere de rastlanmaktadır. “Hayalimde Türkiye vardı!” diyen KB-12 gelin, ablasının Türkiye’ye gelin gelişinden hemen sonra onun da geldiğini belirtir: “Ablam Türkiye’ye evlendikten 1 yıl sonra ben de geldim... Amcamdan gelin çıktım.”

Görüşmeci kadınlar arasında kız kardeşini gelin getirmeyi düşünmeyenler de vardır. KB-16 gelin bunlardan biridir: “Kız kardaşım var orda ama onu getirmem... Yok canım yakar mıyım kızı!” Yakma ifadesi, görüşmeci kadının anlatımlarından anlaşılacağı üzere göç sonrası oluşan aile özlemine atıf yapmaktadır.

Gelin getirme düşüncesine mesafeli duran gelinlerin, bu konuya mesafeli duruş sergilemelerinin altında yaşadıkları köylerde Türk nüfusunun azlığı bunun içinde de bilhassa evlilik yaşında genç kızların olmayışı gösterilir. Benzer bir nedenden ötürü gelin getirme fikrinde olmadığını söyleyen KB-21 gelin ise şöyle demektedir: “Bizim sülalede kız yok garim. Amca kızını kayına yapmaya çalıştım olmadı. Bunların beklentileri fazla!.. Kız yok zaten artık. Olsa kaynıma alırdım. Yakında amcakızı da gelecek, eşi Kahramanmaraş’tan. İnternette tanışmışlar. 2 ay sonra buraya evlenecek.” Mesafeli bir duruş sergilediği söylenebilen KB-19 gelinin konuya olan mesafeli duruşu, güvenilir erkek eş adayı bulma konusundaki endişeleriyle ilişkilidir: “Komşu kızını buraya getirmeyi isterdim ama olmadı. Ama birilerinin arasını yapacaksam öyle alıp getiremem bakarım, iyi biri mi kızın evleneceği erkek.”

Gelin gelen arkadaşına özenen kızların da arkadaşları gibi gelin geldikleri görülür. KB-12 gelinin anlattıkları buna örnek olabilir: “Beni gördü de

özendi. Mektup yazıyorduk birbirimize o zaman. Mektupta yalnız kaldığını yazıyordu hep. Ben de olsa Türkiye'ye evleneyim diyordu." Bir diğer gelin (KB-11) de arkadaşının (KB-18 gelin) Türkiye'ye gelin geldiğini belirtmektedir: "Çok istiyordum Türkiye'ye gelmeyi. Arkadaşım vardı Türkiye'de evlenerek gelen."

Görüşülen kadınlardan gelin getirme düşüncesine sahip olmayan KB-13 gelin, neden gelin getirmek istemediğini şöyle özetlemektedir: "Herkes kendi evinde dursun. Onlar orada durmazlarsa bize değişiklik olmaz, gidip gelemeyiz oralara." Görüleceği üzere, gelinler, bir nevi evlilik göçü ile kurdukları köprüyü sürdürme gayretindedirler. Benzer bir düşüncüyü paylaşan KB-18 gelin ise gelin gelmenin aileyi ve memleketi özlemek anlamına geldiğini ve bu özlemin dinmeyeceğini dolayısıyla da bir anlamda alışmanın da tam anlamıyla mümkün olmadığını belirtmektedir: "Oradakilerin durumları çok iyi. Birilerini getirmeyi düşünmüyorum. Kimseyi de yakamam... Özlem oluyor. Çok çok özlüyorum. Oraların özlemi hiç gitmez. İçinde başka bir şey oluyor. Ben oranın insanıyım diyorum. Oranın insanı daha doğaldır, daha candan, daha samimidir. Eşim diyor alış buraya..." Benzer bir düşüncede olan 19-KE gelin, evlilik göçünü kimseye önermediğini, kendisinin de son birkaç yıl içerisinde alışabildiğini aktarmaktadır: "Kimseye tavsiye etmem. Hele kızlara hiç tavsiye etmem. Hep diyorum, kızım şimdi küçük, büyüyünce uzağa vermem. Alışmak zor geldi bana, kızımı da uzağa vermem. Sık sık gidiyorum. Son üç yıldır hele her sene gidiyorum köye."

KB-14 gelin, gelin gelişinin ardından kuzenini de gelin getirdiğini belirtir: "Olduk gene henüz. Geçen sene aldık küçük teyzemin kızını. Aldık oni da yaptık... Biz istedik. Kız istemedi ama kısmedi imiş." Kuzen KB-15 gelin ise geliş hikâyesini şu şekilde detaylandırmaktadır:

"... Hem istemeydim oni hem geleceğimi bilidim buraya se ne istemem o oli... Hocalık yaparçen beni cürmiş uzaktan... Ramazan'dan iki هفته evvel evi kaldırmışidik (Ev temizliği). O sabah kalkmışidim hazırlanıdim cidem camiye, Haziran idi. Ders veridim, hem ders veridim hem mukabele veridim. Mukabele 10'de başlaydi, 11:30'a ka süreydi, o biteydi 11:30'da ders başlaydi 4'e ka hanci cün 5'e ka süreydi... Saat 10 cibi idi. Motram celdi, cococle babasi celilar, dedi. Arama cürsünlar beni... 10 dakikanız

*var ne dersiniz birden süleniz, dedim... İlk cürüşte bilmeyisin be-
gendi mi begenmedin mi? ... Kabul et deytiler, cürmeden cümbili
ne olurse olsun olmaz, deydim. Cürmeyi isteydim... Sora insan beş
dakikada ne ka çendine yakıştırır? ... Sora akşam bizimçiler soray-
lar napaysın? Son kararın ne, dedim begenirseniz siz ne isterseniz
yapni. Sora kabul ettim, o akşam maramayı (Nişan haberi)
cütürdiler. O akşam marama cütürüldükten sonra durmadan
agladım. Bir cün sonra kaynata açan celdiler bize, el üptüm bana
50 Euro verdi el üptüm diye... İçindi vakti celmiş benim adam
(gülüşme oluyor). Celmiş tanışmak için. Biz hiç sülemedik, benim
hiç vaktim olmaydı kursa cideydim. Kursta karılar, 'hocahanım
seni vermişlar hayırlı olsun' dediler. Sözlendikten sora 'şimdi ra-
hatlanın' dedim... Anam, abem (abi), ince (yenge), nanam
(büyükanne) varidi çocukle başladık konuşmaya. Ne iş yapaysın,
işin devamli midir, huyun nedir suyun nedir, yalan var midir,
sigara kullani misin? Ben içmem sen da istemem kullanasın,
dedim... Aynı gün yüzükleri almaya cittik Prizren'e. Düçanlar
(dükkânlar) kapanidi son anda yetiştik. Teyzemın çocuğı (çocuğu)
hem celini (gelini) beraber cittik almaya... Yemek yedik ama ben ne
yedigimi ne içtigimi anlaydım, nasıl titreydim..."*

Motivasyon III: Aracı Hısım/Akraba

Ulus-ötesi evliliklerin gerçekleşmesinde çiftlerin akrabaları arasındaki evliliklerin de etkisi görülür. KB-06 gelin, evliliğine ilk adımı, önceki evliliklerin aracılık ettiğini ima edencesine şöyle bir açıklama yapar: "Eşi-
min amcasının kızı, benim amcamın oğluna evliydi!" Hısım/akrabalığın
ulus-ötesi göçlerde de sürüp gittiği bilgisi, göç yazınında da yer almak-
tadır. Akraba bağı, memleketteki gelişmeleri göç edilen ülkeye taşımakla
birlikte yeni gelenleri, yeni gelenlerin kimlerden olduğu ve ne amaçla
geldikleri bilgisini de göçmen topluluğa yaymaktadır. Yeni gelen bilgisi,
bilhassa memleketinden bir kızla oğlunu evlendirme niyetinde olan anne-
babalar için daha bir kıymetlidir. Bekâr bir kızın/kızların Makedonya'dan
Türkiye'ye geldiği bilgisi, haberi ilk alan kişi veya kişilerce diğerlerine ha-
ber verilmesiyle duyurulur, yayılır. KB-11gelinin Türkiye'ye gelişinde,

eşinin amcakızı (gelinin babasının amca gelinidir aynı zamanda) yengesine (gelinin kayınvalidesine), “Mamuşa’dan bir kız gelmiş, görün bakın.” diyerek, bekâr ve gelinlik yaşta olan bir misafir kızdaki bahseder.

Akraba, genç çiftlerin birbirine ulaşmalarında da ayrıca bir yardım görevi görür. 20-KE gelinin eşiyile tanışmasında kuzeninin katkısı bulunur: “...Çarşamba pazarında gördü, sülemek istedi ama ben hiç sülemedim! Dayıkızımdan benim telefon numaramı almış... 3-4 ay süledik, Üçüncü ayda nişanlandık.” Bir başka evlilik hikâyesinde evliliğin belirleyicisi, gelinin yengesidir. Yenge, KB-13 geline, “Oğluma Mamuşa kızı isteriz.” diyen Mamuşalı bir göçmen kadından bahsederek KB-13 gelinin ulus-ötesi evliliğine ilk adımın atılmasına vesile olur. Ulus-ötesi evliliğiyle ilgili kararsızlık yaşayan gelin; “Aradaydım, ne olur ne olmaz dedim... Uzak çok... Gidemiyorsun istediğın zaman, çok uzak ama anam, babam, halam onlar razı geldi!” diyerek evlenmesinde ortak bir kararın alındığını aktarır. Eşiyile karşılaşmasında yengesinden bahseden 21-KE gelin, hikâyesini şöyle anlatır:

“Yengeme gelirdi. Sonra daha sık gelip gitmeler oldu. Hoş gel-din’e gelirlerdi. Konuşmaya başladık. İki-üç ay konuştuğımız sonra asker oldu. Bir buçuk sene askerlik yaptı. Bizim konuştuğumuzu abimler bilirdi. Askerden döndüğünde iş resmileşti, sözlendik. Kayınvalidem beni, annemden telefonda istedi. Annemler de kocamın ailesini tanırlardı. Sözlennemize izin verdiler. Sözdaki bir ay sonra annem-babam geldi, nişan oldu.”

Burada da görüldüğü üzere tanışıklık, ailenin damat adayını görüp-bilmeden kızlarıyla oğlanın evlenmesine razı olmalarında etkilidir. Türkiye’ye gelin gelme düşüncesinde olmayan yeğenini ikna ederek, ulus-ötesi evlilikte akraba etkisini belirginleştiren teyze, KB-15 gelinin evlenip Türkiye’ye yerleşmesini sağlar. Türkiye’ye göç etmiş teyze, yeğenin de Türkiye’ye evlenerek gelin gelmesini ister: “İçisini seveydim (yeğeni ile evlendirmeyi istediği oğlanı). Acıdım kızı, başka yere citmesin, iyi insanlar evlenmişler acıdım fena yere citmesin...”

Sonuç

Balkan kökenli kadınların evlilik aracılığıyla göç ettikleri iddiası, yapılan yarı-yapılandırılmış görüşmelerle test edilmiş, iddianın geçerliliği doğrulanmıştır. Ancak belirtilmesi gereken önemli bir husus çalışma sonucu elde edilen bulguların, Balkan kökenli kadınların tümünü değil, sadece Kosovalı Türk kadınları kapsamış olmasıdır. Kosovalı Türk kadınlardan da sadece Mamuşa Belediyesinde yaşayan kadınlar, çalışmanın araştırma topluluğunu oluşturmuş, Mamuşalı kadınların evlilik göçleri ile Türkiye'ye göç ettikleri anlaşılmıştır. Evlilik göçleri, zorunlu veya denetimli nitelikteki göçlerle değil keyfi ve kişisel tercihlerle ilişkili göçlerle ilişkilidir. Buradaki temel belirleyici, yapısal şartlar değil, bireysel amaç ve motivasyonlardır. Görüldüğü gibi, Kosovalı kadınlar, aile, hısım/akraba ve yaşdaş/arkadaş teşviki veya desteği ile evlilik göçünü deneyimlemektedir. Bu da zorunlu ve denetimli olarak tanımlanan Balkan göçlerinin zaman içerisinde keyfi/kişisel nedenlerle de gelişebileceği bulgusunu ortaya koyması bakımından önemlidir.

Aile, hısım/akraba ve yaşdaş/arkadaş teşviki veya desteği aynı zamanda bir başka önemli hususu gün yüzüne çıkarır. Bilindiği üzere insan faktörü, sosyal ağlar olarak literatüre yansımış durumdadır. İnsanlar göç ettikleri ülkede geride bıraktıkları ülke ile iletişimi, etkileşimi sürdürme eğilimindedir, bu eğilim göç yazınında ağ olarak karşılık bulmaktadır. Balkanlar ile Türkiye arasında oluşmuş ağlar, diğer göçmen ülkelerde oluşmuş yakın zamanlı ağlardan veya ticari gayeyle gelişmiş ağlardan farklıdır. Zira buradaki ağlar yıllara uzanan bir geçmişe ve insanı öncelleyen bağlara değmektedir. Bunu da çalışmada görmek mümkündür. Kadınlar, kendi göç deneyimlerinden çok önceleri göçü deneyimlemiş akrabaları aracılığıyla Türkiye'ye gelmekte, Türkiye hakkında bilgi sahibi olmakta ve yeri geldiğinde gelecek hayatını şekillendirebileceği evliliğini bu akrabaları sayesinde gerçekleştirebilmektedirler.

EXTENDED ABSTRACT

Kosovar Woman Migrants and Their Motivations for Migration

*

Selda Adiloğlu

Bursa Technical University

In migration literature in Turkey, Kosovo is one of the acquainted Balkan countries. The country in question has intensely produced migrations in definite periods. The migration experiences were because of political and economic reasons. In other words, Kosovians have left their country because of economic and political turmoil. Even today there is a migration flow from Kosovo to various countries of the World including Turkey. The migration flows to Turkey that are present today has differences in comparisons to the migrations in the past. Today's migrations are mostly because of social motivations. In addition, this is shaped by females not by males. Females of Kosovo are experiencing migrations because of marital reasons not because of education or employment. In this point, the study is scrutinising migrations which are shaped by social motivations, since it is focusing on marital migrations. In this study the half constructed meeting technique has applied which is considered as one of the qualitative data methods, discussed with 24 Kosovian women who have experienced new period of migrations in Bursa. Snow-ball example was used in Access to the research team. In the selection of research team the condition of being from Mamuşa municipality and being migrated to Turkey by getting married with a cognate men was taken in consideration. Thus, the migrations that are studied in this work are happening because of marriage which is a distinction from the other migrations that took place because of ensuring life safety or getting away from economic problems.

The data that was obtained with the study reveals that women are experiencing migration because of different social motivations. Second one is they want to migrate domestically. Third one is that they are convinced by their relatives to migrate. The fact that families in Kosovo are at the opinion of moving to Turkey is a determinant for the young women's belief for the necessity of migration to Turkey. Females such as one of them named as KB-06 says that "I had Turkey in my dreams." Are strengthening their migration decisions with the encouragement that are given by their relatives. Migrated families in Turkey have initiating function for their formation of an opinion about moving to Turkey. In the marital migration of young bride named KB-16 the greeting from mother in law to her mother in Kosovo was effective enough. In other example, the male side elder's said to the family of the women who came to their family as a bride "if there is a sister of her we would like to take her as a bride" just because they liked the older sister. Families in Kosovo and their relatives in Turkey are constantly in contact among each other. This contact or in other words being able to be informed about each other reveals that the connection net has developed between them. The fact that Kosovians in Turkey are immediately informed of newcomers and the marital migrations that are happening reveals that marital migrations can be sustained. Each newcomers may bring with them bride candidates with news newcomers may bring with them bride candidates with news. Families and elder members of families in Kosovo are looking for ways of sending their daughters to Turkey as a bride, as much as families in Turkey are doing so. Bringing a cognate bride is as important as getting married with a cognate for Kosovian Turks. The concept of diligence of Kosovian women is the paramount motivation. It is regarded that Kosovian cognate brides are diligent just as it is in the example of the bride named KB-02 who says "They used to like me, doing the housework and so forth". As an addition to this it can be said that their possession of similar practice and way of living. As you will recall only 10 out of 24 women who are in family as brides are living with

elders as big families, the number of those women who are living in family apartments are 11. It is influential the acception of the person, family or relatives on the marriage between the bride candidates and cognates or with migrated person.

As you will recall in the example with the bride KB-12 everyone's opinion was effecting in realizing the marriage. In this point, the developing marriage migrations is different from the migration literature. The examples in the literature reveals the marriages because of migrations or with other words contractual marriages. However the marriages in this study are neither resulting with divorces after migrations nor leads to a relationship only in between the couple. The marriages that are taken in consideration in this work are constructing strong relationships in which there are families of both sides. The idea that those marriages are long lasting relies on the long span marriages of women that are consulted. According to the a remarkable amount of women that are talked with, they are married for 10-20 years. All the women that are talked with are married and none of them are divorced. A majority of them have obtained Turkish citizenship there is also a number of them who are applied and waiting for acceptance as an citizen. In addition to this, majority of them have children. In that sense, findings are supporting the idea that the marriages are not realizing just because of the idea of migration but also because of marriage itself. As can be remembered female migrations that are based on contracts may end up with divorce after obtaining the aim such as obtaining citizenship of that country. However this study reveals that females even after getting the citizenship are not divorced in addition to this they are having children. As a result this study reveals that, migrations that are originated from Balkans have evolved and in contrast to the writings in this topic, they have sustainable and distinctive quality.

Kaynakça/References

- Baklacioğlu, Özgür, N. (2015). Yugoslavya'dan Türkiye'ye göçlerde sayılar, koşullar ve tartışmalar. *Türkiye'nin Göç Tarihi 14. Yüzyıldan 21. Yüzyıla Türkiye'ye Göçler*. M. M. Erdoğan ve A. Kaya (Der.). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Balaman, R. A. (2002). *Evlilik akrabalık türleri sosyal antropolojik yaklaşımla*. Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı.
- Castles, S. ve Miller, J. M. (2008). *Göçler çağı*. (U. B. Bal, Çev.). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi. (İlk yayınlanma tarihi 1993)
- Demirel, M. (2008). *XIX. yüzyılda Bursa'da göçmen iskânı. Bursa'nın zenginliği: Göçmenler*. Bursa: Osmangazi Belediyesi Yayınları.
- Deniz, A. ve Özgür, M. (2013). Antalya'da Rus gelinler: Göçten evliliğe, evlilikten göçe. *Sosyoloji Dergisi*, 27, 151-175.
- Ekinci, A. (2007). *Bursa'da yaşayan Mamuşa Türklerinin halk kültürü*. (Yüksek Lisans Tezi). Sakarya Üniversitesi, Sakarya.
- Erbaş, H. (2008). Identity dilemma: Gender and a sense of belonging of alienization. *Ankara Üniversitesi DTCF Dergisi*, 48(1), 1-26.
- Fan, C. ve Huang, Y. (1998). Waves of rural brides: female marriage migration in China. *Annals of the Association of American Geographers*, 88(2), 227-251.
- Garip, F. (2008). Social capital and migration: how do similar resources lead to divergent outcomes?. *Demography*, 45:3, 591-617.
- Gelekçi, C. (2014). Avusturya'da yaşayan Türklerin Türkiye ile bağları ve evlilik göçü. *Bilig*, 71, 179-204.
- Güvenç, B. (1996). *İnsan ve kültür*. İstanbul, Remzi Kitabevi.
- İçduygu, A. (2014). Bir siyaset ve siyasa alanı olarak uluslararası göç: son yüzyılda dünya ve Türkiye. *Türkiye'nin Uluslararası Göç Politikaları, 1923-2023*. A. İçduygu, S. Erder ve Ö. F. Gençkaya (Ed.). İstanbul: MireKoç.
- Kabaklı-Çimen, L. (2008). *Türk töresinde kadın ve aile*. İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayıncılık.
- Kawaguchi, D. ve Lee, S. Brides for sales: cross-border marriages and female immigration. *Ön Rapor*, Harvard Business School. 2012). Erişim tarihi 21.12.2015. <http://www.hbs.edu/faculty/Publication%20Files/12-082.pdf>

- Koşar-Akçapar, Ş. (2007). Batı Avrupa'da yaşayan Türk 'ithal gelinler' ve entegrasyon sorunları: Belçika örneği. *Kökler ve Yollar Türkiye'de Göç Süreçleri*. A. Kaya ve B. Şahin (Derl.). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi.
- Kütük, Ş, B. (2012). Almanya'daki etnik ekonomilere işçi göçü olarak ulus ötesi evlilikler. *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 16, 173-190.
- McKay, D. (2003). Filipinas in Canada- de-skilling as a push toward marriage. *Wife of Worker? Asian Women and Migration*. N. Piper ve M. Roces (Ed.). Oxford: Rowman & Littlefield Publishers.
- Palloni, A., Massey, D. S., Ceballos, M., Espinosa, K., ve Spittel, M. (2001). Social Capital and International Migration: A Test Using Information on Family Networks. *American Journal of Sociology*. <https://doi.org/10.1086/320817>
- Ritchev, P. N. (1976). Explanation of migration. *Annual Review of Sociology*, 2, 363-404.
- Tekeli, İ. (2014). *Göç ve ötesi*. İstanbul, Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Türk vatandaşlığının sonradan kazanılması. İçişleri Bakanlığı Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü resmi internet sitesi, Erişim tarihi 20.05.2016. http://www.nvi.gov.tr/Hizmetler/Vatandaslik,Turk_Vatandasliginin_Sonradan_Kazanilmasi.html
- Williams, L. (2010). *Global marriage cross-border marriage migration global context. migration, minorities and citizenship*. Z. Layton-Henry (Ed.). London: Palgrave Macmillan.

Kaynakça Bilgisi / Citation Information

Adiloğlu, S. (2018). Kosovalı kadın göçmenler ve sosyal motivasyonları. *OPUS –Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 8(15), 830-857. DOI: 10.26466/opus.413256